

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โทรทัศน์เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารมวลชน ซึ่งสามารถส่งข่าวสารความรู้และความบันเทิงได้ในขอบเขตที่กว้าง โดยแพร่ทั้งสัญญาณภาพและเสียงเข้าถึงประชาชนทุกระดับอย่างรวดเร็วในเวลาเดียวกัน ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายโทรทัศน์ได้เปรียบสื่อมวลชนประเภทอื่น เพราะรวมคุณสมบัติของสื่อมวลชนต่างๆ เข้าไว้ในตัวเอง ทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และภาพยนตร์ ผู้ชมสามารถเห็นตัวหนังสือและอ่านได้เช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ ได้ยินเสียงเช่นเดียวกับการฟังวิทยุกระจายเสียง พร้อมทั้งเห็นภาพเคลื่อนไหวติดต่อกันเช่นเดียวกับการชมภาพยนตร์ อีกทั้งสามารถนำเสนอรายการได้หลายรูปแบบ นับเป็นสื่อมวลชนที่สร้างความสนใจของผู้ชมอย่างมาก หากใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการใหม่ๆ ในด้านการจัดรายการจะอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่ข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ ถ้าใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของความบันเทิง ก็เป็นความบันเทิงที่ประชาชนแสวงหาได้อย่างประหลาด ถ้าใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาจะช่วยให้ผู้ชมเรียนรู้เนื้อหาสาระหรือวิชาการต่างๆ ด้วยตนเองอย่างรวดเร็ว (วิจิตร ภักดีรัตน์, 2540) ผู้ชมไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ก็ชมรายการโทรทัศน์เข้าใจ เพราะคนสามารถรับรู้จากการเห็น 75% ได้ยิน 13% สัมผัส 6% และจากรส 3% โทรทัศน์ให้ทั้งการเห็นและการได้ยินทำให้มีการรับรู้ถึง 88% (อรรถพร เขียรถาวร, 2520) นอกจากนี้ ผู้ชมยังสามารถบันทึกวีดิทัศน์ไว้ดูในภายหลังได้ด้วยตนเองอีกด้วย

นับตั้งแต่มีการนำระบบส่งสัญญาณโทรทัศน์เข้ามาใช้ในประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา โทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนรับข่าวสารอย่างรวดเร็วเท่าเทียมกัน ได้ชมพระราชพิธีและรัฐพิธีสำคัญ ได้ชมการถ่ายทอดสดกีฬาที่น่าสนใจ เช่น การชกมวยชิงแชมป์เวิลด์ การแข่งขันฟุตบอลโลก การแข่งขันกีฬาซีเกมส์และเอเชียนเกมส์ เป็นต้น ได้รู้ว่ามีสินค้าอะไรบ้าง ได้ชมรายการละครหรือภาพยนตร์ทำให้ได้รับความบันเทิงและผ่อนคลายความตึงเครียด นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาหาความรู้ในด้านต่างๆและวิชาการใหม่ๆ จากการชมรายการโทรทัศน์ เช่น ความรู้ด้านขนบธรรมเนียม กฎหมายเบื้องต้น การเกษตรแผนใหม่ การเกษตรแบบผสมผสาน

การเลี้ยงสัตว์ การรักษาโรคสัตว์ เป็นต้น การชมรายการถ่ายทอดสดการประชุมรัฐสภาทำให้เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยและทราบว่าผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนกำลังทำอะไร ราชการพระเทศน์หรือรายการตอบปัญหาธรรมะ รายการสำหรับเด็ก รายการตอบปัญหาเด็กและรายการได้วาทิ เป็นรายการที่พัฒนาความคิดและพฤติกรรมของเด็กได้เป็นอย่างดี บางครั้งรายการโทรทัศน์ต่างๆ ก็แทรกข้อคิดไว้ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทำให้ผู้ชมพบความสุข ความสำเร็งมาแล้วไม่น้อย แม้ว่าบางครั้ง เมื่อชมรายการโทรทัศน์แล้วไม่เข้าใจ ก็สามารถศึกษาค้นคว้าต่อไปได้ด้วยตนเอง (อุดม จะโนภาย, 2536) รายการเหล่านี้มีเนื้อหาอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นข้อมูลส่งเสริมทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มิได้ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อการเรียนการสอน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ (กิคานันท์ มลิทอง, 2540)

ปัจจุบันโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยเพิ่มขึ้น โดยแทรกตัวเองเข้าไปในทุกสถาบันของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถานบันทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรมและการศึกษา โดยเฉพาะสถาบันการศึกษานั้น โทรทัศน์จัดเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ เพราะมีคุณสมบัติในการส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้สูงขึ้น ด้วยวิธีการนำเสนอที่มีทั้งภาพและเสียง อีกทั้งสามารถใส่รูปภาพ กราฟิกและตัวอักษรต่างๆ ประกอบเข้าไปในรายการโทรทัศน์ ทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจและสามารถเข้าใจในเนื้อหาของรายการได้ดียิ่งขึ้น (สมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย, 2540) เมื่อพิจารณาหน้าที่ของโทรทัศน์พบว่ามีสามประการ คือ ให้ความบันเทิง ให้ข้อมูลข่าวสารและให้การศึกษา ซึ่งรายการบันเทิงก็มีส่วนที่ให้ข่าวสารและการศึกษาอยู่ด้วย ในขณะที่รายการเพื่อการศึกษาที่มีส่วนของความบันเทิงและข้อมูลข่าวสารเป็นองค์ประกอบ แต่ที่ลึที่สุดคือหน้าที่ที่ทั้งสามประการควรมีสัดส่วนที่สมดุลกัน (นิชิโมโต, 2538)

สถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยมีหลายสถานี นอกจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง 6 สถานี ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 (ททบ.5) สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท. 11) และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (Free TV) แล้ว ประเทศไทยยังมีสถานีโทรทัศน์ประเภทเสียค่าใช้จ่าย (Pay TV) เพื่อสนองความต้องการการรับรู้ข่าวสารในสังคมสมัยใหม่หรือเพื่อความบันเทิงเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงานประจำ แต่สถานีโทรทัศน์แบบไม่เสียค่าใช้จ่ายไม่สามารถสนองความต้องการได้ จึงยอมเสียค่าใช้จ่ายในการติดตั้งระบบสัญญาณและค่าบริการเป็นรายเดือน เพื่อจะได้ชมรายการที่แปลกใหม่และหลากหลายขึ้น ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ประเภทเสียค่าใช้จ่ายดำเนินการโดย

UBC ซึ่งเกิดจากการรวมกันของเคเบิลทีวี 2 รายใหญ่ คือ IBC cable TV และ UTV (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, 2541) อีกทั้งยังมีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (ETV) อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังมีความต้องการบริโภคข่าวสารที่หลากหลายและเสรีมากขึ้น รวมทั้งความต้องการทางเลือกใหม่ๆ รายการใหม่ๆ จึงทำให้รัฐต้องผ่อนปรนกฎระเบียบต่างๆ โดยอนุญาตให้ประชาชนมีงานรับสัญญาณดาวเทียมไว้ในครอบครอง ปัจจุบันคนไทยส่วนหนึ่ง แม้จะมีช่างจำนวนมากก็ยังมีโอกาสได้ชมรายการ โทรทัศน์โดยตรงผ่านดาวเทียมที่เรียกว่า "Satellite TV" เป็นทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การที่ประชาชนในประเทศไทยสามารถชมรายการของ Star TV ได้จากดาวเทียม Asiasat ซึ่งเป็นรายการจากต่างประเทศได้อีกมากมาย (ปริยานุช ห้องตำเริง, 2538)

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ ในปี พ.ศ. 2537 พบว่าอัตราการชมโทรทัศน์ในแต่ละภาคนั้น กรุงเทพมหานครมีประชาชนร้อยละ 93.4 ชมโทรทัศน์ ซึ่งสูงกว่าภาคอื่น ๆ ข้อมูลนี้สอดคล้องกับรายงานการวิจัยโครงการสำรวจสถานะเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครของเทียนฉาย กิระนันท์ (2535) ที่ได้สำรวจเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน พบว่า ชีวิตของชาวกรุงเทพมหานครในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเพื่อต้องการทราบหรือเปิดรับรายการประการใดก็ตาม ชาวกรุงเทพมหานครมักเลือกใช้โทรทัศน์เป็นสื่อแรกและใช้มากกว่าสื่ออื่น ซึ่งหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจและบริษัทฟอร์วิจ ริเล็ทซ์ จำกัด (ฐานเศรษฐกิจ, 2536 อ้างถึงใน จิยากร เตะตะเวช, 2539) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยส่วนใหญ่ (71%) ต่างชมโทรทัศน์เป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะวัยกลางคน (อายุ 45-55 ปี) ติดตามชมเป็นประจำสูงถึง 82% และการใช้ระยะเวลาในการชมนั้น นักวิจัยมตินชนได้สำรวจ พบว่า ผู้ชมให้ความสนใจชมรายการโทรทัศน์โดยเฉลี่ย 3 ชั่วโมง 51 นาทีต่อวัน ในวันธรรมดาและ 6 ชั่วโมง 53 นาที ในวันหยุดสุดสัปดาห์ (มตินชน, 2538 อ้างถึงใน จิยากร เตะตะเวช, 2539) ส่วนช่วงเวลาที่ประชาชนทั่วไปสนใจชมรายการโทรทัศน์มากที่สุด คือ ช่วงเวลา 18.00-22.00 น. ในวันธรรมดา ช่วงเวลา 10.00-12.00 น. และ 18.00-22.00 น. ในวันหยุดสุดสัปดาห์ สำหรับรายการโทรทัศน์ที่นิยมชม คือ รายการบันเทิงและรายการที่ให้ความรู้และสาระประโยชน์ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2540)

จากการที่ประชาชนนิยมชมรายการโทรทัศน์เป็นประจำนี้เอง จึงทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อของประชาชน โดยให้ทั้งการเรียนรู้ เทรนสร้างความคิด ปฏอกฝึงความประพฤติ อุปลนิสัย ตลอดจนค่านิยมของผู้ชม ปัจจุบันจึงพบว่าโทรทัศน์ได้กลายเป็นความจำเป็นของชีวิตยุคใหม่ไปแล้วอย่างแนบสนิท ซึ่งนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน มาร์แชล แมคดูแวน ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของโทรทัศน์มาเป็นเวลานาน จึงสรุปถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ไว้ตอนหนึ่งว่า “ภาพและเสียงของคนที่ปรากฏบนโทรทัศน์มีอิทธิพลในการสื่อสารกับคนที่ชมอยู่ทางบ้าน ได้ลึกซึ้งมากกว่าสื่อทางวิทยุหรือทางหนังสือพิมพ์มาก ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์สามารถกระตุ้นเร้าอารมณ์ให้เกิดการร่วมผูกพันระหว่างผู้แสดงกับผู้ชมเข้าด้วยกันอย่างไม่รู้ตัว” เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วปัญหาอยู่ที่ว่าทำอะไร นักเรียนจึงจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากรายการโทรทัศน์ (ประนอม จันทิม, 2534)

เนื่องจากรายการโทรทัศน์เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อกับชีวิตของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นสื่อเทคโนโลยีที่สร้างได้ยาก ซับซ้อน ต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากในการผลิต แต่ผู้รับสื่อสามารถรับได้อย่างสะดวกและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จึงควรนำรายการโทรทัศน์เหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนานักเรียน โดยพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของรายการที่มีแล้วนำมาปรับปรุงหาวิธีการใช้ในการเรียนการสอน (หยุดย อุนตธรรมราชกิจ, 2539) เช่น นำข่าวโทรทัศน์มาเล่าให้นักเรียนฟังเป็นความรู้รอบตัวหรือเป็นเกร็ดความรู้ประกอบบทเรียนที่สอน กำหนดให้นักเรียนติดตามชมรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจแล้วนำมาอภิปรายในชั้นเรียน บันทึกวิดิทัศน์ไว้ให้นักเรียนชมในภายหลังเพื่อให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์ นำเนื้อหาสาระจากรายการสำหรับเด็กและการ์ตูนมาสนทนากับนักเรียนอย่างเป็นกันเอง เพราะการที่ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของรายการที่ได้ชมจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของรายการถูกต้องยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจและทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สถาบันการศึกษาต่างๆ จึงได้พยายามหันมาใช้รายการโทรทัศน์ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนการสอนมากที่สุด (สมคิด ปตอดไปรง, 2528; จตุพร ทองอุ้น, 2532; วิภากร จันทรโคตร, 2532 และ Michalelis, 1972) ซึ่ง Lieland (1972) แห่งมหาวิทยาลัยโอเรกอนได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้รายการโทรทัศน์เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์ทั่วไป ถูกนำมาใช้เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนมีประโยชน์ในวิชาสังคมศึกษาร้อยละ 18.5 วิชาศิลปะและภาษาร้อยละ 15.4 วิชาพลศึกษาร้อยละ 12.5 และวิชาวิทยาศาสตร์ร้อยละ 11.5 จึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำรายการโทรทัศน์มาใช้ในการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอน ช่อมมีเป้าหมายให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ นักเรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเป็นสำคัญ ครูจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่สอน จึงจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีขั้นตอนที่แตกต่างกันตามเทคนิคและวิธีสอนที่ครูใช้ แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปมีขั้นตอนหลักที่เหมือนกัน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุปและขั้นวัดผล

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมให้แก่ นักเรียน โดยการกระตุ้นหรือเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนมากที่สุดและมีการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่จะเรียนเข้าด้วยกัน เวลาที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนไม่ควรเกิน 10 นาที การนำเข้าสู่บทเรียน อาจใช้วิธีการดังนี้ เล่นเกม แสดงบทบาทสมมุติ สนทนาซักถาม เล่านิทาน เล่าประสบการณ์ ร้องเพลง ใช้เหตุการณ์จริง ใช้อุปกรณ์การสอน เช่น สไลด์ วิดีทัศน์ เทป ฯลฯ

2. ขั้นสอน เป็นขั้นที่สำคัญถือเป็นหัวใจของการสอน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ ครูอาจใช้วิธีสอนหลายๆวิธีและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสำรวจ การค้นคว้า การอภิปราย การบรรยาย การอภิปราย การวิเคราะห์ การวิพากษ์วิจารณ์ การเล่าเรื่อง การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมุติ การรายงาน การสาธิต การทดลอง ฯลฯ และครูจะส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วย เวลาที่ใช้ในกิจกรรมขั้นนี้มากกว่าขั้นอื่นๆ

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นที่มีการสรุปเนื้อหาที่เรียนผ่านมาแล้วทั้งหมด ทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ทักษะที่นักเรียนได้รับ ตลอดจนการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน การสรุปจะกระทำทันทีที่ การสอนเสร็จสิ้น ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการย้ำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของเรื่องที่สอน การสรุปบทเรียนทำได้หลายวิธีดังนี้ สรุปจากการปฏิบัติ สรุปจากการสร้างสถานการณ์ สรุปจากการใช้อุปกรณ์ ให้นักเรียนเป็นผู้สรุป ถ้าเป็นไปได้ควรให้นักเรียน ทั้งกลุ่มร่วมกันสรุปหรือครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปก็ได้

4. ขั้นวัดผล เป็นขั้นทดสอบนักเรียนว่าเรียนแล้วได้ผลอย่างไร อาจวัดผลในระหว่างสอนหรือหลังจากการสอนก็ได้ โดยการสังเกตจากการอภิปราย การรายงาน การตอบคำถาม หรือ สังเกตจากการสรุปบทเรียน การทำแบบฝึกหัด การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานและการทดสอบ (คณิศ ไชยโชธา, 2534; อารักษ์ ใจเที่ยง, 2537 และ สุพิน บุญชูวงศ์, 2538)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาความเจริญทุกด้านให้นักเรียน ได้รับความสนใจให้นักเรียนได้แสดงออก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถจัดบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของนักเรียน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กล่าวว่า การจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมยุคใหม่นั้น บทบาทของครู มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้จัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระ ที่ท้าทายการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน ครูจึงต้องมี คุณสมบัติเฉพาะ มีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องเพื่อให้รู้เท่าทัน กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ในกระบวนการเรียนการสอนต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางและ จัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนพัฒนาศักยภาพ ได้อย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากสภาพการเรียนการสอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ครูต้องสอนตามหลักสูตร ที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักสูตรของโรงเรียนจำเป็นต้องสอนหลักสูตรที่ได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นประมวณ ความรู้ที่เชื่อถือได้ หลักสูตรดังกล่าวย่อมต้องผ่านการทดสอบมาเป็นเวลานาน จึงจะถูกบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรการศึกษา ดังนั้น หลักสูตรของโรงเรียนโดยทั่วไปจึงไม่ค่อยทันสมัยทำให้การเรียน การสอนไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2534) นอกจากนี้ แผนการ ศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ยังชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ทางการศึกษากำลังเป็น จุดวิกฤติของระบบการศึกษาไทย กล่าวคือ ในกระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นการท่องจำเพื่อ สอบมากกว่าการเน้นให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งไม่สามารถ ปลูกฝังการรักที่จะเรียนรู้ต่อไปอันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในโลกยุคข้อมูลข่าวสารหรือสังคมแห่ง การเรียนรู้

ครูจึงควรคัดเลือกสิ่งที่มีประโยชน์จากรายการ โทรทัศน์มาใช้ประกอบหรือเสริมการเรียน การสอน เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจ ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและทำให้ การเรียนการสอนสอดคล้องกับวิวัฒนาการของสังคมยิ่งขึ้น เนื่องจาก โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชน ที่มีคุณสมบัติในการส่งข่าวสาร ความรู้และความบันเทิงได้ในขอบเขตที่กว้าง รวดเร็วและมีความ ทันสมัย นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างโทรทัศน์กับสื่อมวลชนอื่นๆ แล้ว พบข้อได้เปรียบหลายประการ คือ เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ไม่ต้องการการรู้หนังสือ เมื่อเทียบกับภาพยนตร์ โทรทัศน์ไม่ต้องเสียค่าเข้าชมและมีตลอดวัน โทรทัศน์ได้เปรียบวิทยุ

ในแง่ของการมีทั้งภาพและเสียง ในส่วนของโทรทัศน์เองนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการเล่าเรื่อง ซึ่งมีทั้งละคร ข่าว ธุรกิจ กีฬา การ์ตูนและอื่นๆ โดยถ่ายทอดสู่สายตาของผู้ชมแทบทุกครัวเรือน จากการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์และวิทยุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2537 พบว่า จำนวนครัวเรือนไทยที่มีอยู่ 13.6 ล้านครัวเรือน มีโทรทัศน์ประมาณ 10.2 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.9 สำหรับวิทยุมีประมาณ 10 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.8 ส่วนสถิติด้านหนังสือพิมพ์ ปี 2538 พบว่า จากจำนวนครัวเรือน 14.8 ล้านครัวเรือน มีจำนวนครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ 6.1 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.2 (สุรัตน์ เมธิกุล, 2541) โทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในการเรียนการสอน แม้ว่าครูบางคนเชื่อว่าโทรทัศน์เป็นคู่แข่งสำคัญในการทำการบ้านและการอ่านหนังสือของนักเรียน เพราะนักเรียนสนใจอยู่กับหน้าจอโทรทัศน์มากเกินไปก็ตาม แต่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ โดยการที่ครูควรใช้รายการโทรทัศน์ให้มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ และนำไปให้นักเรียนเลือกชมรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์และส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ชมรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ คือสามารถรู้เท่าทัน รู้จักเลือกและรู้จักวิจารณ์สื่อได้อย่างมีเหตุผล เพราะรายการโทรทัศน์อาจปลูกฝังความคิด แนวทาง อาชีพและจริยธรรมได้เหมือนกัน (Brown and other, 1977 อ้างถึงใน จตุพร ทองอุ่น, 2532)

ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งมีหน้าที่ดูแลให้การศึกษาแก่นักเรียนในสังกัด ที่มีสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมท่ามกลางสื่อมวลชนมากมาย ทั้งหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์มีอยู่หลายสถานี แต่ละสถานีมีรายการที่หลากหลายและทันสมัย แต่ในบางกรณีก็มีเนื้อหาซึ่งยังไม่ผ่านการตรวจสอบว่าเป็นสิ่งถูกต้อง เพราะหลังจากคณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีมติเลิกคุ้มครองการแพร่ภาพรายการโทรทัศน์ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา โดยอนุมัติให้สถานีโทรทัศน์ออกอากาศได้ตลอด 24 ชั่วโมงแล้ว รัฐบาลในยุคที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีได้ให้สถานีโทรทัศน์ควบคุมรายการกันเอง ไม่ต้องส่งรายการก่อนออกอากาศให้คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์พิจารณาอีกต่อไป ซึ่งในเรื่องนี้ นายดำรง พุฒตาล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “สถานีโทรทัศน์ไม่มีวันรับผิดชอบได้เท่ากับคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพราะสถานีโทรทัศน์ต้องรักษาผลประโยชน์ของผู้อุปถัมภ์รายการก่อน” (วิระศักดิ์ สานเขตกานนท์, บรรณาธิการ, 2534) แม้ว่าโทรทัศน์จะเป็นสื่อมวลชนที่สรรหาแต่ข่าวสารและความรู้ที่ทันสมัยออกมาเผยแพร่ก็ตาม แต่ในหลายกรณีรายการดังกล่าวก็หมิ่นเหม่ต่อความผิดพลาด ซึ่งระบบการศึกษาไม่มีวันรับได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร” ซึ่งช่วยทำให้ทราบว่า ครูมีพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์อย่างไร ครูใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนในระดับใด สถานภาพของครูและพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ตัวแปรใดในด้านสถานภาพของครูและพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลของการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนต่อไป สามารถเป็นแนวทางให้ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานครปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ของตน เพื่อนำรายการโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่จะก่อให้เกิดการใช้รายการโทรทัศน์เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางสำหรับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ในการผลิตและปรับปรุงรายการโทรทัศน์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเจริญก้าวหน้าของสังคมเมื่อครูชมรายการโทรทัศน์แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของครูและพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาตัวแปรด้านสถานภาพของครูและพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของการวิจัย

จากการศึกษาหลักการและงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ พบว่า มีตัวแปรต่างๆ ในด้านสถานภาพและพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ ดังนี้ ในด้านสถานภาพนั้น วิศา เกียวกุล (2538) พบว่า เพศและระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการข่าวทางโทรทัศน์ ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการข่าวทางโทรทัศน์ จตุพร ทองอุ่น (2532) พบว่า ครูแต่ละกลุ่มวิชานำข่าวโทรทัศน์มาใช้ในการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนันทวรรณ อุคมตฐ (2539) พบว่า การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในวิชาวิทยาศาสตร์ไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนปีที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์นั้น วิศา เกียวกุล (2538) พบว่า ความบ่อยในการชมและระยะเวลาในการชมมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการข่าวทางโทรทัศน์ ส่วนปรีชาต แก้วมงคล (2541) พบว่า ความบ่อยในการชมและระยะเวลาในการชมไม่มีความสัมพันธ์กับการนำรายการโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์ จตุพร ทองอุ่น (2532) พบว่า ครูนำรายการข่าวโทรทัศน์ในช่วงเวลา 20.00-21.00 น. และ 19.30-20.00 น. มาใช้ประกอบการสอนมากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ นันทวรรณ อุคมตฐ (2539) พบว่า การใช้สื่อมวลชนประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมของครูวิทยาศาสตร์ขึ้นอยู่กับจำนวนข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปกรณ์ ชุนเพิ่ม (2533) พบว่า อาจารย์พลศึกษาและนิสิตนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษามีความคิดเห็นว่า รายการกีฬาต่างๆ ส่วนใหญ่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากจึงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้

จะเห็นได้ว่า สถานภาพและพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ หากมีการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยคาดว่า สถานภาพของครูและพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์น่าจะมีความสัมพันธ์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอน โดยที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน ชั้นสรุป และชั้นวัดผล (คณีย์ โชชโยธา, 2534; อารมณ์ ใจเที่ยง, 2537 และสุพิน บุญชูวงศ์, 2538)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยจึงมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,212 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,174 คน
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
  - ตัวแปรต้นคือ
    - 3.1 สถานภาพของครู ได้แก่
      - 3.1.1 เพศ
      - 3.1.2 อายุ
      - 3.1.3 ระดับการศึกษา
      - 3.1.4 วิชาที่สอน
      - 3.1.5 ประสบการณ์ในการสอน
    - 3.2 พฤติกรรมการชมรายการโทรทัศน์ ได้แก่
      - 3.2.1 ความบ่อยในการชม
      - 3.2.2 ช่วงเวลาในการชม
      - 3.2.3 ระยะเวลาในการชม
      - 3.2.4 ปริมาณของรายการที่ชม
      - 3.2.5 ประเภทของรายการที่ชม
  - ตัวแปรตาม คือ การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย 4 ชั้น คือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน ชั้นสรุปและชั้นวัดผล
4. วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์
6. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2541

ข้อตกลงเบื้องต้น

รายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเดือนธันวาคม 2542

คำจำกัดความ

รายการโทรทัศน์ หมายถึง รายการประเภทต่างๆ ที่ออกอากาศตามตารางการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์และรายการที่ครูบันทึกวีดิทัศน์ไว้ให้นักเรียนชม

พฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ หมายถึง ลักษณะการชมรายการโทรทัศน์ของครู ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุมถึง ความบ่อยในการชม ช่วงเวลาในการชม ระยะเวลาในการชม ปริมาณของรายการที่ชม ประเภทของรายการที่ชม

ความบ่อยในการชม หมายถึง จำนวนวันที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครชมรายการโทรทัศน์โดยเฉลี่ยในแต่ละสัปดาห์

ช่วงเวลาในการชม หมายถึง เวลาที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครชมรายการโทรทัศน์ซึ่งสถานีโทรทัศน์ทำการออกอากาศไปยังผู้ชม

ระยะเวลาในการชม หมายถึง จำนวนเวลาที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครชมรายการโทรทัศน์โดยเฉลี่ยในแต่ละวัน

ปริมาณของรายการที่ชม หมายถึง จำนวนรายการโทรทัศน์ที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครชมโดยเฉลี่ยในแต่ละวัน

ประเภทของรายการที่ชม หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครชมเพื่อความบันเทิง เพื่อการรับรู้ข่าวสารและเพื่อการศึกษา ซึ่งจำแนกเป็น 11 ประเภท คือ ประเภทรายการข่าว ประเภทรายการอภิปรายและสนทนา ประเภทรายการความรู้และการศึกษา ประเภทรายการสารคดี ประเภทรายการสำหรับเด็กและการ์ตูน ประเภทรายการละครและภาพยนตร์ ประเภทรายการศิลปะและดนตรี ประเภทรายการกีฬา ประเภทรายการปกิณกะบันเทิง ประเภทรายการแข่งขันตอบปัญหาและเกม ประเภทรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม

การใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอน หมายถึง วิธีการที่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครใช้รายการโทรทัศน์มาประกอบหรือเสริมการเรียนการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น แนะนำให้นักเรียนชมรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจ กำหนดให้นักเรียนชมรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนแล้วทำกิจกรรม บันทึกวีดิทัศน์รายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจให้นักเรียนชม เป็นต้น ในชั้นต่างๆ ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน ชั้นสรุปและชั้นวัดผล

ครู หมายถึง ข้าราชการครูสายผู้สอนที่ปฏิบัติงานด้านการสอนในระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

โรงเรียนในสังกัด หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
กรุงเทพมหานคร จำนวน 38 โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
3. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของครูและพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์กับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลเพื่อการอ้างอิงในการวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้รายการโทรทัศน์ในการเรียนการสอนต่อไป
4. เป็นแนวทางให้ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ เพื่อนำรายการโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
5. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูประถมศึกษามีพฤติกรรมกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่จะก่อให้เกิดการใช้รายการโทรทัศน์ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
6. เป็นแนวทางสำหรับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ในการที่จะผลิตและปรับปรุงรายการโทรทัศน์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเจริญก้าวหน้าของสังคม เมื่อครูชมรายการโทรทัศน์แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้มากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย